

Utak és jelzések

Dr. Molnár András József

- általános ismertető a kijelölt gyalogos turista útvonalakról -

Aki jár-kel az erdőn-mezőn, óhatatlanul találkozik a turista útjelzések színes formáival, melyeket Magyarországon fehér alapra festve láthatunk a kijelölt utak menti fákon, köveken, oszlopokon és egyéb tereptárgyakon. A megbízható útjelzések nemcsak a kezdő, hanem a gyakorlott természetjárók számára is nagy könnyebbséget, segítséget jelentenek a tájékozódásban és az útvonalak végigjárásában. A jól tervezett úthálózatnak és az azt híven ábrázoló turistatérképeknek pedig nagy hasznát vehetjük már túráink, kirándulásaink előzetes tervezésekor is.

De vajon tudjuk-e, mit jelentenek a különböző jelzésszínek és -formák? Milyen elvek mentén szerveződik az útjelzési rendszer Magyarországon? Hogyan használjuk az útjelzéseket?

Induljunk útnak és keressük választ ezekre és más hasonló kérdésekre; hogy mind jobban megismerjük és megismertessük, népszerűsítsük útjainkat és jelzéseinket, ezáltal is egyre többeket segítve az aktív, egészséges kikapcsolódáshoz, és értékeink, örökségeink megismeréséhez.

A kijelölt turista útvonalak célja

Elsőként egy alapvető kérdéssel foglalkozunk: Milyen célokat szolgálnak ill. szolgálhatnak az útjelzések?

*„Az ember nem azért turista, mert az erdőt járja, hiszen a vaddisznó is járja – mégsem turista, hanem azért, hogy maradandó, a közt szolgáló turistalétesítményeket hozzon létre.”
(Dr. Téry Ödön)*

Járjuk az utat, követjük a jeleket... Az útjelzések mentén felkeressük a természet szépségeit, a történelem emlékeit. Bejárjuk a környéket, a vidéket, az országot vagy épp több országot. Teszünk egy hosszú és nehéz vándortúrát – netán teljesítménytúrát vagy zarándoklatot –, vagy épp csak egy hangulatos délutáni sétát, örülve a csendnek és a friss levegőnek, netán az üde zöld mezőnek és a jó társaságnak. Ellátogatunk turistaként egy ismeretlen környékre, ahol az útjelzések kalauzolnak el a helyekre, melyeket érdemes meglátogatnunk. S ha tudjuk, hogy lehet számítani a jelzésre, kedvelt útjainkat bátran ajánlhatjuk másoknak is, kevésbé tapasztalt természetjáróknak, megosztva ezzel térségünk kincseit.

Talán bele sem gondolunk, hogy milyen sokrétű ez a tevékenység, melyet a kijelölt közcélú, közjóléti útvonalak tesznek lehetővé. Az ebbe a fogalomkörbe tartozó gyalogos, kerékpáros, lovas turista útvonalak, zarándokutak, tanösvények, zöldutak és egyéb tematikus útvonalak a nem motorosan közlekedő turisták, szabadidejüket töltők széles körét szolgálják. Mai világunkban, ahol már a jó bornak is sokszor kell a cégér, fontos összeszednünk, áttekintenünk, mi mindent írhatnánk ki a jelzett útvonalak „cégérvé”, mellyel azok értékét, szerepét meg tudjuk fogalmazni társadalmunk különféle szereplői - különösen is lehetséges támogatóink és partnereink -, vagy épp a „nagyvilág” számára. S mi magunk is rácsodálkozhatunk, tudatosíthatjuk, milyen értéket képvisel ezen örökségünk.

„A gyalogos turistautak jelzésének célja, hogy elérhetővé tegye egy adott régió szépségeit és nevezetességeit azok számára, akik a vidéket nem ismerik. Abból kell kiindulni, hogy a turisták [...] többnyire nem tudnak a terepen maguktól tájékozódni, gyakran még térképpel sem.” (Rainer Brämer professzor, a Marburgi Egyetem „Wandern und Natur” [gyalogtúrázás és természet] kutatócsoportjának vezetője, www.wanderforschung.de).

„Az elmúlt száz évben a jelzett turistautak az európai táj szerves és széles körben elismert részévé váltak. Ezek fontos szerepe, hogy óvjuk és megértsük a természetes környezetet, és hogy a lehető legjobban megismerjük a történelmi helyszíneket és az egész európai történelmet és örökséget.” (az Európai Gyalogtúra Szövetségnek [EWV] a turistautak jelzéséről szóló ún. Bechyně-i nyilatkozatából, www.turistajelzes.hu/doc/ewv_bechyne_magyar.doc)

Az útvonalak elsősorban erdő- ill. más **zöldterületen** találhatóak, de számos szakaszuk és kiindulópontjuk **lakott területre** esik, sőt kifejezetten városi útvonalak is léteznek. A jó **útjelzések** és **útirányjelző táblák** rendszere a nem gyakorlottakat is biztosan el tudja igazítani, akik akár egy turisztikai kiadványban, ajánlóban való egyszerű felhívásra indulnak el, sokszor pontos térkép és tájékoztatói ismeretek nélkül. A gyalogos turistautak, zöldutak, zarándokutak, tanösvények, borutak stb. **közös infrastrukturális alapeleme** a járható út és a követhető útjelzés. Ezen a szinten országosan egységes hálózatként kezelendők. A tematikus tartalmak, pl. információs táblák, pecsételő rendszerek (túramozgalmak), szervezett programok, egyéb kínálatok mind **erre épülnek**.

Ahogy a fentieket tovább gondoljuk, egy tágabb célrendszer rajzolódik ki a jelzett útvonalak hálózatát illetően:

- ▶ **sport-szabadidős, rekreációs, egészségvédelmi** cél (egészségtudatos életmód), a **gyaloglás népszerűsítése**: az egyéni sétáktól kezdve a közösségi kirándulásokon át a sportteljesítményű túrákig mindenre lehetőséget adnak a jelzett utak, helyieknek és ide látogató bel- és külföldieknek egyaránt;
- ▶ **honismereti-kulturális** (ezáltal nemzetépítő is), a helyi értékek felfűzése révén helyi identitás erősítő és értékmentő, bemutató, népszerűsítő szerepük van;
- ▶ **megjelenési felületet biztosít** (útvonalak és helyszínek „kijánlása”); az úthálózat felfűz olyan tájértékeket, látnivalókat is, amelyek amúgy nehezen közelíthetők meg, vagy ismeretlenek lennének a nagyközönség számára. Ez különösen fontos a hátrányosabb helyzetű térségekben;
- ▶ **turisztikai kínálatot ad** - megkönnyíti a turisztikai célpontok bemutathatóságát azáltal, hogy a jelzéseket követve el lehet jutni hozzájuk. Látnivaló-kombinációkat, körtúrákat, egy- vagy többnapos turisztikai csomagokat is lehet alapozni egy-egy útvonal vagy útkombináció nyomvonalára.
 - azon térségekben, ahol a természetjárás a fő turisztikai forma és vonzerő, **elsődleges kínálatot** nyújtanak a turista útvonalak és így a turizmus működésének egyik alapfeltételét adják (pl. egyes hegyvidéki nemzeti parkok).
 - másutt **turisztikai kínálatbővítő** szerepük van („vendégmarasztaló” jellegű); jó marketinggel növelik a turisták vendégéjszakáinak számát az amúgy frekvenciált térségekben is (pl. Budapest, Balaton), vagy ott ahol a turisztikai kínálat inkább egy-két vonzerőre alapul (pl. Aggtelek, barlang).
- ▶ **gyalogosbarát, zöld szemlélet**, fenntarthatóság érdekeit szolgálja (nem motoros közlekedés, szelíd turizmus, a természet ismerete, tisztelete és szeretete), városon

belül pedig az „**élhető város**” megjelenítése, zöldfolyosók és zöldterületek felfűzése, séták ajánlása; természeti területen **ökoturisztikai** infrastruktúra,

- ▶ **közösségépítő, nevelési** cél (emberi kapcsolatok, viselkedés közösségben, értékes időtöltés), iskolai és közösségi kirándulások, túrák ill. séták helyszínei lehetnek a jelzett útvonalak,
- ▶ a **speciális tartalmú útvonalak** ezen felül további célokat szolgálnak (pl. egy zárandokút spirituális vagy kulturális; egy tanösvény tematikus ismeretterjesztő célokat is szolgál),
- ▶ a megyei és országos útvonalak **összképet** adnak az adott megye ill. az ország tájairól, vonzerőiről; a nemzetközi útvonalak pedig **bekapcsolják hazánkat a nemzetközi** gyalogos turista rendszerbe, így „automatikusan” élhetünk a nemzetközi úthálózat nyújtotta promóciós felületekkel;
- ▶ **turisztikai marketing** (pl. kiadvány) alapozható a jól kijelölt utakra, ha az útra kelő kirándulók, turisták megtalálják a kiinduló- és célpontokat a terepen is azonosítható - az adott kiadvánnyal összeegyeztethető - egységes jelölési rendszer révén,
- ▶ továbbá a egyes területeken szabályozzák, **úton tartják** a forgalmat ahol a róluk való letérés tilos (pl. védett területen természetvédelmi célt, magánterületen a tulajdonos érdekét szolgálva).

Természetesen e céloknak csak akkor tud megfelelni az úthálózat és a jelzésrendszer, ha jó karban van: ha járhatók az utak, ha érthetők és követhetők az útjelzések, ha megfelelő a tájékoztatás. E feltételek javításának, a jelzésrendszer színvonalának, megbízhatóságának és egységességének növelése az egyik nagy közös természetjáró feladatunk, együttműködve különféle érintett szereplőkkel, helyi, térségi és országos szinten egyaránt.

Az útjelzések használata - Tanácsok kezdő kirándulóknak

„A természetben való öröm, ha akár a távlatok nagy arányaiban, akár a parányi részletekben elmerülve gyönyörködünk, csak akkor teljes, ha annak elérésére önerőnkől törekszünk. Munka és fáradtság, testi és szellemi erő kifejtés ezen örömök forrásai. [...] ebben jelentős része van a terepen való eligazodásnak. Célunkat – feltéve, hogy a jelzés hiánytalan – minden különös szellemi megerőltetés nélkül érzük el, csak arra kell ügyelnünk, hogy a fákra, követekre, stb. festett jeleket szem elől ne tévesszük.”
(Lakner Károly: *Mit kell a turistának az útjelzésről tudnia?* - Magyar Turista Szövetség, 1940)

Túra előtt

Mielőtt elindulunk, gondosan tanulmányozzuk a tájegység turistatérképét. A legtöbb térképen a jelzett turista útvonalak piros kiemeléssel szerepelnek. Ha nem vagyunk jártasak az önálló tájékozódásban, csak a kijelölt útvonalakat vegyük igénybe (egy-egy térségben, pl. természetvédelmi területeken ezekről egyébként sem térhetünk le). Jó hasznát vehetjük a térkép mellett az írott vagy online turistakalauzoknak, s a Természetjáró Turista Magazin túrakártyáinak is.

Az útvonal tervezésében, egy-egy hosszabb útra való felkészülésben mindig nagy segítség, ha van gyakorlott ismerősünk, akitől tanácsot kérhetünk. Tapasztalatunkat fejleszthetjük úgy is, ha meghirdetett, csoportos vezetett túrákra megyünk el, s közben figyelemmel kísérjük a jelzéseket és az utat a térképen; vagy rövidebb teljesítménytúrán veszünk részt, ahol aránylag

biztonságos körülmények között gyakorolhatjuk az önálló tájékozódást, útvonalkövetést. Saját, önálló túrára azonban egyedül nem tanácsos útnak indulni.

Mindig olyan útvonalat válasszunk, amely megfelel tapasztalatunknak, teherbírásunknak. Itt is érvényes a fokozatosság elve. Kezdetben válasszunk könnyebb sétákat, körutakat, lakóhelyünk és a közismert kirándulócélpontok közelében. Később egyre messzebbre merészkedhetünk. Érdekes is, hiszen megfigyelhető, hogy a legtöbben – talán az utakat és jelzéseket kevésbé ismerve vagy kevésbé bízva bennük – a menedékházak, turistacélpontok közvetlen közelében sétálnak csupán. Ha már csak néhány km-rel messzebb megyünk egy-egy kevésbé ismert útvonalon, máris átélhetjük a természet csendjét. Számos érték és látnivaló - kilátóhelyek, emlékhelyek, barlangok, források, völgyek, erdei pihenők, tisztások, szép tájrészletek - pedig sokszor valóban rejtve marad, pedig jelzett utakon megközelíthető.

"A turistajelzés tájékoztató rendszer, ami a természetjáróknak nyújt információkat a természet bejárásához."

(VKÚ szlovák turistatérkép)

A turistatérképeken az egyes útszakaszokhoz feltüntetik, hogy az mely útvonalnak a része, milyen útjelzést kell követnünk. A helyi vagy tájegységi jelentőségű utak mellett vannak országos, sőt országokon átnyúló útvonalak is. Ilyen pl. az E4 európai hosszútávú túraút és az ennek majdnem teljes egészében részét képező Országos Kéktúra útvonal. Ezen útvonalat a Kőszeg melletti Írott-kőtől egészen a Zempléni-hegységig (Hollóházáig) a magyarországi jelzésrendszer szerint fehér-kék-fehér vízszintes sávjelzéssel látták el. Mivel a fehér szín csupán az útjelzés alapjául szolgál, így egyszerűen csak „kék sáv”, vagy még egyszerűbben „kék” jelzésről beszélünk. Egyes térképeken az útjelzés eredeti piktogramja helyett annak betűjelzését találjuk az út mellett, így a kék sávot K betű jelöli. Bár az útjelzés-rendszerről részletesebben egy későbbi számunkban írunk, itt érdemes megjegyezni, hogy kék sávval más, tájegységi jelentőségű útvonalakat is jelölnek. A kék (K) mellett további jelzésszínnek még a piros (P), a sárga (S) és a zöld (Z), ugyancsak fehér alapon. Összekötő és leágazó útvonalak, útváltozatok, tanösvények, körséták és egyes zárándokutak – szintén szabványos fehér alapon – különféle egyéb alakzatokat kapnak, melyek hálózatbeli szerepüket is jelölik. Pl. az említett Kéktúra valamely útváltozata vagy leágazása kaphat kék kereszt jelzést, melyet egyes térképeken vagy kalauzokban K+ jelöl. Hasonlóan találkozhatunk háromszöggel, körrel és több más alakzattal is. Az éppen felfestés alatt álló közép-európai Mária zárándokút Mariazell és Csíksomlyó között pl. viola színű m piktogramot alkalmaz.

A jelzett turistautak csomópontjai közti távolság a térképről kielégítő pontossággal lemérhető ill. megbecsülhető. Ehhez figyelembe kell vennünk a térkép méretarányát, azaz léptékét: az 1:50 000-es térképen 1 cm a valóságban 50 000 cm-nek felel meg, fél kilométernek. A legtöbb térképen a jelkulcshoz kapcsolódva ezt egy vonalzó-szerű sáv - ún. aránymérték - is jelöli. Magyarországon is van már olyan turistatérkép, ahol a csomópontok közötti távolság fel is van tüntetve, az autóstérképekhez hasonlóan. Átlagos tempóban egy óra alatt 3-4 km-t járunk végig. A távolság azonban nem minden, hiszen a szintkülönbséget, az út meredekségét, járhatóságának nehézségét is figyelembe kell vennünk. A térképen a szintvonalakból és egyéb jelenségekből (pl. patak mellett, azt többször keresztező ösvény) következtethetünk ezekre. Ehhez már némi térképolvasási gyakorlat is kell, melyet alapszinten nem nehéz megszerezni, ha kirándulásaink során rendszeresen nézzük menet közben a térképet, figyelemmel kísérik hol vagyunk, összevetjük a valósággal.

Egyes kalauzokban, táblákon, - pl. szlovákiai - térképeken távolság helyett vagy mellett menetidő (is) szerepel. Ezt kalauzidőnek is hívják, egy átlagos tiszta menetidő (pihenők nélkül), amit olykor képlet alapján számolnak. Rendszere válogatja, kire méretezik, jó esetben bízhatunk abban, hogy egyazon kalauzban (sorozatban), térkép- ill. táblarendszerben koherens módon tüntetik fel. Ezért tehát a legjobban akkor járunk el, ha eleinte ráhagyással számolunk és kitapasztaljuk, hogy ami a kalauzidőben pl. 1 óra, az nekünk mennyi időbe telik, s később ennek alapján arányosan becsüljük a mi várható menetidőinket a kalauz, térkép vagy útjelző tábla alapján.

Az útvonal kiválasztásakor, tervezésekor gondoljunk az előre nem látható nehézségekre, akadályokra is, mindig legyen tartalék erőnk és időnk, legyünk nyitottak az útközbeni változtatásra. Pl. jó ha úgy tudjuk tervezni a kirándulást, hogy adott esetben rövidíthessünk rajta. Ha másoknak tervezünk túrát, mindig járjuk be előtte az utat, de ilyenkor is számíthatunk meglepetésekre. Egyes útvonalak, térségek pl. bizonyos időszakokban (pl. vadászat miatt) le lehetnek zárva, ezért előzetesen érdemes tájékozódni. S figyeljünk oda, hogy az útjelzések csak hómentes időszakban teljes értékűek.

Az útjelzések és jelzett utak időközönként változhatnak: az úthálózat fejlődése során egyes útszakaszokat áthelyezhetnek, megszüntethetnek, másutt új útvonalak jöhetnek létre, vagy egyszerűen csak módosulhat egy-egy szakasz jelzésszíne, -formája.

Lehetőleg mindig a lehető legújabb térképpel szerelkezzünk fel, vagy ha tudjuk, ellenőrizzük le minél újabb térképen a tervezett útvonalunkat.

„Általában pedig, hogy a jelzések állása, változása és mindennemű ügy dolgában kellőképpen tájékozottak legyünk, szükséges, hogy a szövetségi közlések idevágó jelentéseit mindenkor kellő figyelemmel kísérjük” (*Lakner Károly: Mit kell a turistának az útjelzésről tudnia? - Magyar Turista Szövetség, 1940*)

Túra közben

"A terepen az útjelzéseket az útvonal mentén fákra, kövekre, ill. különböző egyéb tereptárgyakra festik."
(*MTSZ-TOPO turistatérkép*)

Legtöbb esetben egyszerűen ráhagyatkozhatunk az útjelzésre: A térkép alapján előzetesen megtervezett útvonalnak megfelelően kövessük a felfestett jeleket. A térképről leolvashatjuk, hogy mely szakaszokon milyen színű és alakzatú útjelzést kell követnünk. Magyarországon a jelek fehér téglalap alapon szerepelnek. A jelentősebb irányváltásoknál nyílalakú jelölést találunk. Néhol több jelzés halad egyszerre, ezt fonódásnak nevezzük. Csomópontokban az útválasztást jelentősen megkönnyíti, hogy a magyarországi jelzésrendszerben azonos színű és alakú jelzéssel jelölt utak ill. leágazások nem találkoznak egy helyen, azaz egyazon jelzés nem ágazik ketté (csak rendkívül ritka szükséges esetekben). Egyes helyeken feliratok, útirányjelző vagy információs táblák is segítik a tájékozódást: mely jelzésen melyik irányba indulva, milyen távolságra hova juthatunk, s mennyi idő alatt.

A kiindulópontban, valamint olyan csomópontban ahol más útjelzésre térünk át, ha nincs tábla, különösen figyeljünk oda, milyen irányban folytatjuk utunkat. Előfordulhat ugyanis, hogy – mivel az utak kevés kivétellel kétirányúan vannak jelölve – egy útvonalra való rácsatlakozáskor valaki figyelmetlenségéből az ellenkező irányba fordul, és akár több óra

gyaloglás után jön csak rá, hogy rossz irányt választott. Pedig ehhez elég ránézni a térképre a kérdéses becsatlakozási pontban, hogy balra vagy jobbra, ill. milyen égtáj felé induljunk el a következő jelzésen. A másik gyakori figyelmetlenség, hogy báméskodás, beszélgetés, elmélkedés stb. közben nem figyelünk a jelzésre és elmegyünk egy elágazás, letérés mellett, s előbb-utóbb feltűnik, hogy nincs már jelzés sehol.

A jelzések állapota sem mindenütt egységes, esetenként számítanunk kell arra, hogy túl régi (nem jól karbantartott) vagy nem szakszerű a festés, vagy valamely okból takarásba került, megrongálódott. Sőt, az útjelzés rendszeres karbantartás mellett is megrongálódhat, hiányossá válhat. Külső beavatkozások, pl. oszlopok cseréje vagy átfestése, újonnan keletkező erdei utak szintén megnehezíthetik a jelzés követését. Az út is olykor nehezen járhatóvá, olykor veszélyessé válhat, mely veszély az időjárás és felkészültségünk függvénye is lehet. A turistautakat mindenki saját felelősségre járja. Ezért is fontos a rugalmasság, hogy ha szükséges, vissza tudjunk fordulni vagy változtatni az útirányunkon és más útvonalra térjünk.

„Hiányt a legjobban végzett munka után is találunk az útjelzésekben. Ne türelmetlenkedjünk ilyenkor, mert a legritkább esetben tulajdoníthatjuk ezt hanyag munkának. Elsősorban természetesen az erdő kitermelése, majd pedig rosszakarátú emberek szándékos rongálása okozza a hiányt.” (Lakner Károly: *Mit kell a turistának az útjelzésről tudnia? - Magyar Turista Szövetség, 1940*)

A megszünt vagy áthelyezett szakaszokat a kiinduló- és csomópontokban szürke áthúzással (törlő kereszt) jelölik, másutt a jelzés szürke lefestésével. A szabályos megszüntetést a rongálástól többnyire jól meg lehet különböztetni. Lehet, hogy a jelzést az út járhatatlansága miatt, vagy a természet védelme érdekében szüntették meg, így ezeken a szakaszokon általában nem tanácsos ill. nem szabad elindulni. Ahol csak a jelzés színe vagy alakja változott meg, ott az áthúzott régi jel mellett ott találjuk az újat is, de előfordulhat, hogy az új jel nem teljesen azonos útvonalon vagy nem ugyanoda vezet, mint a régi.

Legyen mindig valaki a csapatban, akinek elsődleges feladata, hogy az utat, a jelzést (ha van a GPS-t) figyelje és amennyire tudja, a térképen is kövesse, hol járunk. Érdemes a főbb pontokban, pihenőknél az időt is feljegyezni, amiből a menetidőnkét számolhatjuk vissza, a későbbi útvonaltervezést megkönnyítendő. Az elágazásoknál, nyílt területeknél nem megfelelő jelzés esetén előfordul, hogy meg kell állnunk és szétnéznünk különféle irányokba, hogy merre találjuk a jelzett út folytatását. Néha érdemes hátra is nézni: előfordulhat hogy az ellenkező irányban jobb a jelölés. Ha nagyobb nyílt területhez érkezünk, figyeljük meg a túloldalt, hátha észreveszünk egy nagyobb méretű útjelzést. Ha az útvonal folyamatosan jól jelzett volt eddig, de nagyobb távolságot (több száz métert) teszünk meg úgy, hogy az út mentén számos lehetőség lenne jelzés felfestésére, de mégsem találjuk nyomát, akkor valószínűleg nem jó irányba megyünk.

Ha elveszíténénk a jelzést, térjünk vissza az utolsó jelhez és keressük meg a folytatást. Ha semmiképp nem találjuk, segítséget sem tudunk kérni és visszafordulni sem célszerű már, próbáljunk térkép alapján eljutni egy minél közelebbi lakott helyre vagy biztos útra, közútra. Olykor megfelelő az eddigi út jelzés nélküli tovább követése, ha az nem ér véget és láthatóan kijárt. Ha jelzés nélkül kell folytatnunk az utat, jól jön a térképes GPS vagy egy iránytű vagy tájoló a térkép mellé, amivel még ha kevésbé is vagyunk gyakorlottak, legalább a főirányt meg tudjuk célozni, hogy merre kell tartanunk ill. a térképet be tudjuk tájolni. Ha úgy szakad meg a jelzés, hogy nem tudjuk pontosan hol vagyunk, de eddig a jelzett utat követtük, a menetidőnk alapján is megbecsülhetjük, mennyit haladhattunk és hol lehetünk az út mentén.

Ezt megerősíthetjük azzal, hogy a térképen az út mentén keresünk jellemző pontokat, kereszteződéseket, alakzatokat, s helyben körülnézve vagy akár visszaemlékezve a bejárt útszakaszra, megállapítjuk hol lehetünk, mi az amit már biztosan elhagytunk. A legnagyobb segítséget a betájékoláshoz természetesen egy jó kilátópont adja. Ha a tájolásban sikertelenek vagyunk, még mindig választhatunk egy útirányt, egy minél biztosabb, kijártabb utat, amelyet következetesen követünk (és közben folyamatosan próbájuk egyeztetni a térképpel, hátha találunk egy olyan helyet amit be tudunk azonosítani). Pl. hegyvidéken völgybe lejutva gyakran találunk utat, melyet lefelé követve többnyire lakott helyre jutunk. Sűrű jelzett úthálózat esetén pedig ha elindulunk egy irányba, könnyen egy másik, talán jobb minőségű útjelzésbe botolhatunk, vagy gyakrabban összetalálkozhatunk másokkal, így a frekvenciáltabb területeken bátrabban elindulhatunk, az eltévedés veszélye lényegesen kisebb.

Hiányos jelzés esetén tehát különösen nagy hasznát vehetjük a GPS-nek, ha előre betöltöttük a tervezett útvonalunkat. Számítsunk azonban arra, hogy nem minden készülék (pl. okostelefon) áramellátása bírja ki az egész napos folyamatos GPS-üzemet, így érdemes lehet vész esetére tartalékolni.

Túra után

A visszatekintés és a tapasztalatok összegzése mellett hasznos, ha az utak és jelzések állapotát, hibáit jelezni tudjuk a Szövetség felé. Ez megkönnyíti a karbantartás tervezését, hiszen a jelzésfestők nem tudnak mindig mindenütt ott lenni és mindent nyomon követni. A GPS-t arra is használhatjuk, hogy út közben egyes terepi pontokat (pl. út- és jelzés hibákat) megjelöljünk és pontosan, koordináta szerint meg tudjuk mondani, hol mit tapasztaltunk. Figyelembe véve a jelenleg olykor szűkös – de a jövőben várhatóan egyre inkább megújuló és bővülő – karbantartási lehetőségeket, az építő kritikát minden jószándékú jelzésfestő szívesen veszi.

Ha tetszett az útvonal, ajánlhatjuk ismerőseinknek is, vagy készíthetünk róla fényképes beszámolót, ajánlót. És persze indulhatunk a következőre.

Ahogy egyre gyakorlottabbakká válunk, megkísérelhetünk a szabadon átjárható területeken útjelzés nélkül is tájékozódni; GPS, majd csupán térkép és tájoló segítségével. Netán elmélyedhetünk a túravezetői ismeretekben.

„A tájékozódásnak e gépies módja azonban a vérbeli turistát már nem elégíti ki. Az önálló tájékozódás vágya a turistaélet fejlődéséből fakadt. [...] s iparkodnak is az egyesületek, hogy a tájékozó képességet térképolvasó tanfolyamok és terepfelismerő gyakorlatokkal fejlesszék.”
(Lakner Károly: *Mit kell a turistának az útjelzésről tudnia?* - Magyar Turista Szövetség, 1940)

Magyarországi útjelzés-rendszerünk

Kék sáv, piros kereszt, sárga háromszög, zöld kör ... Ki ne találkozott volna már a turista útjelzések különféle színeivel és alakzataival? De vajon tudjuk-e, mit jelentenek? S hogyan állnak össze szinte egyedülállóan logikus rendszerré? Lássuk hát!

A turista útvonalakon a fehér alagra festett színek és alakzatok kiosztása nem véletlenszerű, hanem szándék szerint tükrözi az egyes útvonalak ill. útszakaszok hálózatbeli szerepét; valamint segíti az útvonalak helyben történő megkülönböztetését.

„Az egyik legfőbb szervező elv, hogy a színek (és alakzatok) az útvonalak megkülönböztetését segítsék elő. Két azonos jelzésű út ne találkozzon, egy jelzés lehetőleg ne ágazzon kettfelé.”
(Turistaútjelzés-festési általános útmutató, MTSz 2011.)

1. Sáv jelzés – vándorutak

Vízszintes **sáv jelzéssel** a vándorutakat jelöljük, melyek a fontosabb kiindulási pontoktól (pl. településközpont, közlekedési állomás vagy megállóhely, turistaközpont) más hasonlóan fontos pontokig és a tájegységeken általában keresztül vezetnek. A fontosság turistaút-hálózati értelemben veendő, tehát nem az út minőségét vagy szélességét jelöli, hanem az úthálózatban betöltött szerepét. Köztük számos sajátos jellegű vagy célú, névvel is ellátott vándor útvonalunk van.

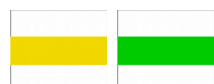
A színek szerepe

A **kék** sávjelzést használjuk a hosszútávú, legfőbb országos utak jelzésére (*Országos Kéktúra, Alföldi Kéktúra, Rockenbauer Pál Dél-Dunántúli Kéktúra*), továbbá egyes térségi jelentőségű fő útvonalak jelzésére is (pl. *Bükki, Börzsönyi, Balatoni, Soproni vagy Gödöllői Kék*).

Piros sáv jelzéssel jelöljük a megyei vagy regionális jelentőségű vándorútvonalakat, melyek olykor több tájegységen vezetnek át (pl. *Pest megyei, Közép- ill. Dél-Dunántúli Piros, Palóc Piros, Rákóczi turistaút, Móricz Zsigmond turistaút*), továbbá egyes kiemelt jelentőségű helyi útvonalakat. Eredendően a piros a legfőbb útvonalat jelöli ott, ahol nem vezet országos jelentőségű kék útvonal.

A **sárga** és a **zöld sáv** jelzés pedig többnyire az előbbieken kívüli, helyi jelentőségű vándorutak jelzésére használatos.

A színek sorrendje – éppen betűrend szerint – hagyományosan tehát rangsort is kifejez. Ritkán ugyan, de előfordul, hogy egy sávjelzés egy nála magasabb rendű sávjelzésből kiágazva indul el valahol a terepen, s nem valamely fő turista kiindulópontból.

A hálózat fejlődése, valamint az alapelv, miszerint két azonos jelzésű út lehetőleg ne találkozzon ill. ne kerüljön egymáshoz közel, olykor felülírja a színek ezen eredeti szerepét. Így alakult pl. ki a sárga sáv jelzésű hosszútávú *Szent Márton kulturális útvonal*, a zöld jelzésű *Vasfüggöny turistaút* és a szlovák-magyar határ menti *Északi Zöld* vándorút. Sőt, a *Kohász Kék* útnak pl. csak egy része van kék sávval jelölve, az Országos Kéktúrával való csatlakozás zavarát elkerülendő. A kivételek tehát erősítik

a szabályt – de leginkább azt, hogy az utak helyben való megkülönböztetése fontosabb elv a színek által tükrözendő rangsornál.

2. Funkcionális mellékutak

Mivel nem célszerű mindig a vándorutakba kapcsolni minden érdekes helyet és látnivalót, számos esetben rövidebb-hosszabb leágazások vagy útváltozatok vannak kijelölve ezek bejárására. A mellékút színe mindig megegyezik a csatlakozó út színével, alakja pedig utal annak szerepére. Ha két különböző színű utat köt össze, akkor általában a magasabb rendű színét kapja meg.

„A sávjelzésekből kiinduló kereszt vagy leágazó jelzések színének mindig azonosnak kell lennie az érintett sávjelzés színével.” (Turistaútjelzés-festési általános útmutató, MTSz 2011.)

Kereszt jelzés – útváltozatok és átkötések

Az **álló kereszt** jelzés jelöli a sávjelzésű utak legfőbb kapcsolódásait. Jelölhet két út közti átkötést, valamely útból kiinduló és abba vissacsatlakozó (rövidítő vagy hosszabbító) útváltozatot, vagy leágazásként bekapcsolhat egy fontos helyet az úthálózatba. Szükség esetén nem csak sávjelzések között alkalmazzák, s olykor jelölhet önálló útvonalat is valamely sávjelzéshez csatlakozva.

Leágazó jelzések – a útvonal célja szerinti alakzatok

A **háromszög** jelzésű út hegycsúcsra ill. kilátóhelyre; a **kör** forráshoz vagy vízvételi helyhez; a **négyzet** településre, szálláshelyre vagy közlekedési lehetőséghez; az **ómega** barlanghoz; az **L alakú jelzés** romokhoz vezet. Az **emlékmű** jel emlékművekhez; a **kápolna** jelzés keresztény szakrális helyekre (főként zarándokutaknál); s végül a **pecsét** jelzés egy-egy túramozgalmi útvonal (pl. *Országos Kéktúra*) bejárását igazoló pecsételőhelyre vezet, amennyiben az az útvonalon kívül esik. A leágazó jelzések olykor kereszt jelzésből vagy akár egymásból is kiágazhatnak, a színazonosság elvét megtartva.

Mindezekén túl, a **gyalogos természetjáró turista útjelzések alapvető rendszerét az alábbi, újabb keletű, sajátos célú útvonalak és jelzéseik egészítik ki.**

Körséta és körtúra útvonalak

A nyílhegyben végződő háromnegyed kör alakú **körút** (ún. „irányított kör”) jelzés olyan útvonalakat jelöl, melyek visszatérnek a kiindulópontba. Többnyire 1-2 órás sétautakról van szó, de az utóbbi időben hosszabb körtúra útvonalakat is jelölnek már e jelzéssel. Települések, szálláshelyek, turistaközpontok vagy közlekedési állomások, parkolóhelyek környezetében találkozhatunk velük (pl. a Budai-hegyekben a *Jánoshegyi* vagy a *Hárshegyi körút*, Dobogókőn a *Zsivány körút*, a *Thirring körút*, stb). A gyalogos út- és irányjelzésekről szóló szabvány (MSz-2058712-1988) is tartalmazza e jelzést az előző számban közölt sáv, kereszt és leágazó jelzések többsége mellett.

Tanösvények

A tanösvények, azaz ismeretterjesztő útvonalak jelzései jelenleg nem egységesek. Olykor csupán táblákkal vannak jelölve, vagy a tanösvény jellegére utaló ábrával (pl. valamely növény vagy állat képével, pl. a *Ciklámen Tanösvény* Sopronban), esetenként a fenti körút jelzéssel (ha visszatér a kiindulóponttra) vagy – szlovák mintára – átlós sávval. Egyre jobban terjed a T alakú jelzés alkalmazása is, mely egy lehetséges jövőbeni egységesítés felé vezethet.

Zarándokutak, kulturális és tematikus utak, emlékutak, borutak

Számos esetben a sáv vagy körút jelzésű turistaútvonalak is rendelkeznek hasonló tartalommal (pl. Móricz Zsigmond turistaút, Kohász Kék, Mátraaljai borutak, Szent Márton vagy Szent Imre vándorút), de előfordul hogy saját, az útvonal tematikáját kifejező jelölést kapnak. Így pl. a Somlói borút sárga pohár, a Mecseki Bányász Emlékút fekete bányászjelvényt kapott.

Zarándokutak jelzései

Magyarországon jelenleg hat nagy, országos vagy nemzetközi jelentőségű zarándok útvonal kialakítása történt meg ill. van folyamatban.

- A nyugat-dunántúli **Szt. Márton út** könnyen beilleszthető volt az érintett térségek turistaút-hálózatába, így a sárga sáv turistajelzést kaphatta meg.
- A **Szt. Jakab út** a nemzetközileg is szokásos sárga kagyló jelölést alkalmazza Budapestről Lébényig és tovább az osztrák becsatlakozásig.
- A Sárospatakot Kassával összekötő **Szt. Erzsébet út** piros virágszerű jelölést kapott, utalva Szt. Erzsébet történetére a rózsacsodával.
- A Mátraverebély-Budapest-Mariazell közti **Via Margaritarum - Gyöngyök útja** jelzése sárga gyöngysor.
- Az Esztergomot Máriagyúddal összekötő **Magyar Zarándokút** sárga kettőskeresztes nyíl jelzést kapott.
- A **Mária zarándokút** m betű szerű jelzésével pedig maga is hálózatot alkot: a Mariazell-Csíksomlyó közti alap útvonalak lila m jelzést, az észak-déli fő útvonalak kék m jelzést kapnak, míg a hálózathoz csatlakozó, további helyi vagy térségi jelentőségű máriás útvonalak és útváltozatok rangsoruk szerint egyéb színeket vehetnek fel.

Túramozgalmak és teljesítménytúrák

Bár nem szorosan a jelzésrendszerhez kötődik, mégis érdemes említést tenni az ún. túramozgalmakról, melyek többnyire egy-egy hosszabb jelzett turistaútra, azok valamely kombinációjára vagy megadott tematika szerinti helyszínek felkeresésére irányulnak (pl. Országos Kéktúra, Bükk 900-as csúcsai, szentkutak, stb). Ezekhez ismertető füzet tartozik, s a megadott helyszínek felkeresésekor pecséttel vagy helyben kitett kód feljegyzésével lehet igazolni a bejárást, melyért oklevél ill. jelvény vagy kitűző jár. Olyan tematikák is megjeleníthetők ilyen módon, amelyeket az útjelzés-hálózat önmagában nem tud vagy nem kell hogy tartalmazzon. A teljesítménytúrák (pl. Kinizsi 100, Piros 85) útvonalai pedig az adott napon teljesíthetők, amikor a szervezők pontszolgálattal (pecsételők, frissítők) és többnyire segédjelzésekkel (szalagozás) is biztosítják az útvonal bejárását.

Zöldutak, nordic walking- és terepfutó utak

A zöldutak közösségi kezdeményezésű helyi jellegű útvonalak ill. úthálózatok, nem mindig ill. nem kizárólag gyalogos jármód számára. Céljuk a szemléletformálás, a közösségépítés, a helyi „zöld” közlekedés elősegítése, a kapcsolódó helyi értékekre, olykor termékekre való figyelem felhívása. Ezek egységesebb jelölésének tervezése folyamatban van. A sport célú útvonalak sem rendelkeznek jelenleg egységes útjelzéssel, sőt olykor a turistajelzésekhez nagyon hasonló jelzést is kapnak (pl. színes körrel jelölve), mely összetévesztésre adhat okot. Mindezek az útvonalak sok esetben nem elsősorban turisztikai célúak, hanem a helyi lakosság rekreációját és környezettudatosságát szolgálják.

Nem gyalogos útjelzések

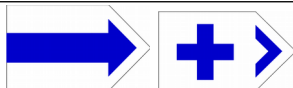

A terepi kerékpáros útvonalak jelzésére a kerékpáros piktogramot alkalmazzák különféle színekben. A síút jelzése a hagyományos X alakú jel (pl. a Börzsönyben, Bükkben), bár létezik a két függőleges vonal is, mely szintén síutat jelöl. Horgony jelzéssel a kikötésre alkalmas helyek csónakszállító járművel való megközelítését lehetővé tevő terepi útvonalakat jelölhetik (pl. az Ipoly mentén).

Mint a fentiekből is látható, ahogy a korról változnak az igények, úgy az útjelzési rendszer is fejlődésben van. A későbbiekben megtudhatjuk, hogyan alakult ki e mai hazai útjelzés-rendszer több mint egy évszázad során, és mik a lehetséges továbbfejlesztés irányai.

Az európai hosszútávú vándorutakra (melyek hazánkban az E3, E4 és E7) az Európai Gyalogtúra Szövetség (EWV) egységes jelképet dolgozott ki és javasolja használatát a legfontosabb csomópontokban és az útjelző táblákon.

Az út irányának jelentősebb törésekor, irányváltás vagy iránymegerősítés jelölésére az útjelzések nyílhegygel bővített változata használatos.

A jelzett út végét jelölheti az utolsó jelzés fehér alapjának jobb alsó sarkába festett pont, mely lezárást fejez ki. Ez a forma egyre elterjedtebb, széleskörű használata javasolt.

A szabályosan megszüntetett útvonalat szürke áthúzással, ún. törlő kereszttel jelölik, tájékoztatva ezzel a régebbi térképet használókat is.